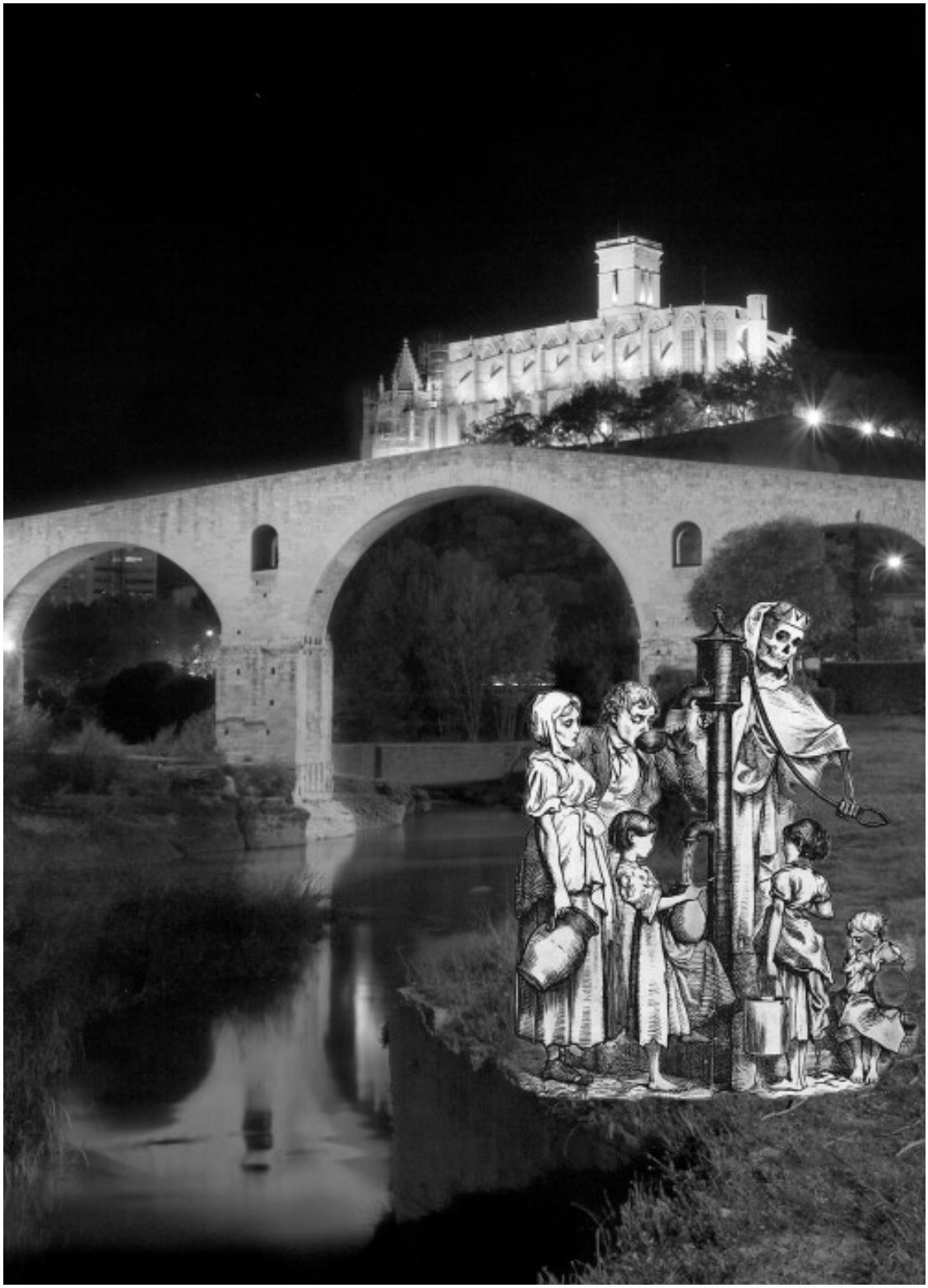
Temes del Pou | Ferran Sardans Serra | Actualitzat el 30/03/2022 a les 10:40

Les pandèmies a Manresa

El nostre temps recent està marcat pel coronavirus, però, des que la humanitat s'organitza en societat i les persones conviuen en nuclis, les malalties infeccioses i contagioses han tingut una gran importància i s'han convertit en protagonistes de la història. El 1348 la pesta negra va causar 2.600 morts entre els 5.000 habitants censats a Manresa i el 1854 el còlera va provocar 1.529 defuncions a la ciutat. La covid-19 n'ha causat 323 des de l'esclat de la pandèmia.

[despiece]Aquest reportatge es va publicar originalment a la revista del 3 de febrer de 2022 i, per tant, la informació que hi apareix fa referència a aquesta data.[/despiece]

Fotomuntatge

Les malalties i les pandèmies formen part de la història de la humanitat. La perspectiva històrica

permet afirmar que al llarg dels segles les grans infeccions han estat entrebancs importants per al gènere humà i el desenvolupament de les societats arreu del món. A mesura que la població mundial va anar creixent, quan una malaltia s'estenia, afectava diverses regions del planeta i es convertia en una amenaça per a la població, es van començar a documentar les primeres pandèmies. De vegades van transformar les societats en què van aparèixer i, molt possiblement, han canviat o influït decisivament en el curs de la història.

La pesta negra i el còlera van provocar més mortalitat que la covid a Manresa

El terme *pandèmia* significa epidèmia que s'estén a molts països; és a dir, que es propaga en una àrea geogràficament extensa i afecta un nombre considerable de persones, mentre que epidèmia es refereix a una malaltia infecciosa que colpeja un gran nombre de persones en un mateix lloc. Per ser considerada pandèmia o epidèmia, una malaltia ha de tenir caràcter infecciós. El càncer, responsable de moltes morts, no es considera pas una pandèmia perquè no és contagiós ni transmissible.

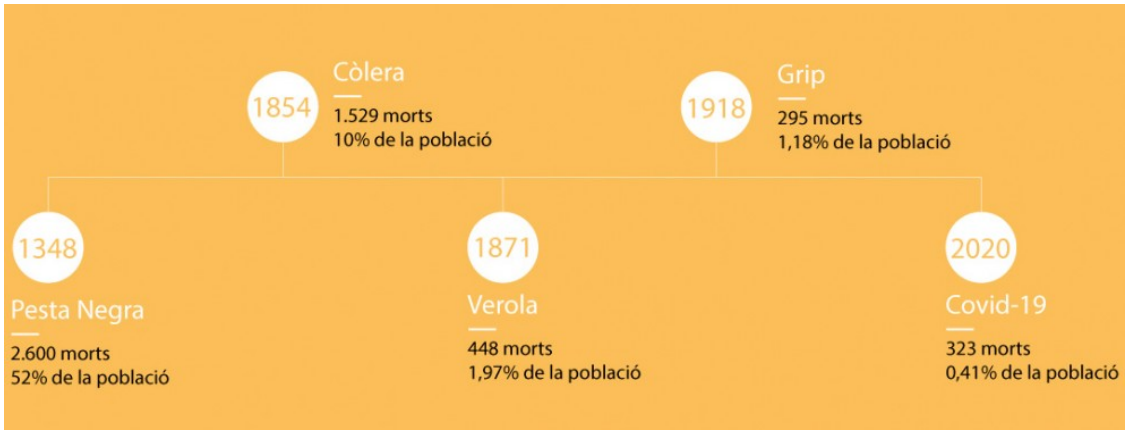
Covid-19

Actualment estem patint el coronavirus SARS-CoV-2, causant de la malaltia covid-19, que ha col·lapsat el planeta entre el 2020 i el 2021. El 25 de febrer del 2020, l'aleshores secretari de Salut Pública de Catalunya, Joan Guix, va confirmar el primer cas per coronavirus a Catalunya. Es tractava d'una dona de nacionalitat italiana i de 36 anys, resident a Barcelona, que havia viatjat a Bèrgam i Milà dies abans. El 4 de març de 2020, el Departament de Salut va comunicar que s'havia detectat el primer cas de covid-19 a Manresa, un pacient a qui van fer el seguiment des de l'Atenció Primària de la Fundació Althaia. El dia 15 de març es va informar de la primera defunció d'un malalt afectat per la covid-19 a la ciutat. Al cap de pocs dies de la detecció del primer cas de coronavirus a Catalunya, la realitat que coneixíem fins aleshores va canviar completament a causa d'una infecció totalment desconeguda, que va tenir una forta incidència a la Catalunya Central.

Segons les dades del Departament de Salut del 25 de gener del 2022, la covid-19 ha causat la mort a un total de 323 manresans i manresanes. A tota la comarca, el coronavirus ha estat la causa de mort de 851 bagencs. Dels 35.254 casos confirmats acumulats al Bages, 15.859 han estat manresans. Han mort de covid-19 més persones a la ciutat perquè els centres assistencials (Althaia i Sant Andreu) han acollit pacients d'altres poblacions, sobretot de l'Anoia, el Berguedà i el Solsonès.

Durant el 2020 es van registrar dues onades i l'inici d'una altra, amb pics d'incidència els dies 9 d'abril i 4 de novembre. Tancaments perimetrals, tocs de queda estrictes o reducció de l'activitat social són algunes de les mesures que s'han implantat arreu d'Europa per frenar l'avenç del virus, que es van modulant segons evolucionen les variables epidemiològiques principals. La tercera va començar el 6 de desembre i va tenir el pic d'incidència el dia 15 de gener de 2021. La quarta onada va durar només 28 dies i va estar marcada per la campanya massiva de vacunació, que va fer mirar amb una certa esperança un estiu que semblava més proper a l'antiga normalitat que l'anterior. Tot i això, la Setmana Santa va suposar un increment dels contagis derivats de la mobilitat. La cinquena onada de la pandèmia es va caracteritzar per l'avenç de la vacunació. Si es compara amb les anteriors, queda clar que les vacunes van evitar moltes morts al llarg de l'estiu. Si en les onades anteriors els morts semblaven seguir un patró paral·lel a la corba de contagis, en aquesta ocasió, la progressiva immunització de la població trencava la tendència.

L'1 de novembre passat va començar la sisena onada i es va accelerar a partir del pont de desembre. Des d'aleshores, els contagis de coronavirus porten setmanes amb xifres rècord. Unes dades que s'associen directament amb la variant delta, que encara és la majoritària, i òmicron i la seva expansió imparable. Un fenomen que els experts atribueixen directament a la vacunació, que ha arribat a aquestes alçades de la pandèmia amb la majoria de persones amb la pauta completa (al voltant del 75%), en un context en què amb prou feines hi ha restriccions en vigor, a diferència del que passava en onades anteriors.

Manresa, cinc pandèmies en xifres

Palanques d'impuls

A *L'endemà de les grans epidèmies: De la pesta bubònica al coronavirus*, l'historiador José Enrique Ruiz-Domènec argumenta que les pandèmies, al llarg de tota la civilització, han impulsat una embranzida per les societats que han hagut de fer-hi front. Catedràtic d'Història Medieval de la Universitat Autònoma de Barcelona, Ruiz-Domènec sosté que després de totes les catàstrofes sanitàries hi ha hagut un avenç civilitzador i que les pandèmies han estat una palanca de canvi per a les societats que han colpejat.

Ruiz-Domènec assenyala que la primera pesta bubònica iniciada el 542 dC va provocar la caiguda de l'Imperi Bizantí i va portar dues noves civilitzacions, l'islam i l'Europa medieval. Més endavant, la pesta negra, que va tenir un punt màxim entre el 1347 i el 1353, va donar peu a l'humanisme i el Renaixement. El segle següent, les malalties que van arribar a Amèrica a través dels colonitzadors, sobretot la verola, van contribuir a la dissolució de l'Imperi Asteca el 1521 més que no pas les gestes militars d'Hernán Cortés.

I la Il·lustració de mitjans del segle XVIII, que va inspirar profunds canvis culturals i socials, com la Revolució francesa, té l'origen en les plagues del segle XVII, com el tifus, la verola i la pesta. Com a conseqüència d'aquestes pandèmies que van assolar Europa durant el 1628 i el 1665, segons José Enrique Ruiz-Domènec, es va lluitar per dissipar les tenebres de la ignorància de la humanitat mitjançant el coneixement, la ciència i la raó.

"El triomf de la Mort", de Pieter Brueghel el Vell (1562)

Acceleració de la digitalització

Segons dades de Telefónica, la demanda de banda ampla va créixer un 40% les primeres setmanes del confinament. Això demostra que la tesi de Ruiz-Domènec és aplicable a l'actualitat, amb la pandèmia de la covid-19. El coronavirus marca, per a molts estudiosos, la fi del segle XX i l'inici del segle XXI. O la fi del segon mil·lenni i l'entrada al tercer. La pandèmia ha suposat una acceleració i transformació de la digitalització i ha fet avançar el que hauria requerit uns quants anys en condicions normals. La covid-19 ha accelerat la transformació digital i ha impulsat la societat digital i la connectivitat. El teletreball i l'aposta pel comerç electrònic han rebut amb la pandèmia un impuls definitiu que ha demostrat la seva importància de cara als propers anys.

La pandèmia, molt especialment durant els confinaments, ha fet evident la importància de les xarxes de comunicació i de les eines digitals tant per a la vida quotidiana, per a la connexió entre familiars i amics, com per a la feina, l'educació i l'entreteniment. Sense oblidar la digitalització de les administracions públiques, que en bona part han continuat funcionant gràcies a ella, i de sectors sencers que han guanyat centralitat en aquests temps, com és la sanitat.

Emergència climàtica

Durant els primers temps de la crisi sanitària del coronavirus, la Terra va experimentar una millora substancial, ja que es van reduir les emissions d'efecte hivernacle durant les setmanes en què el món es va aturar completament. El confinament ha fet que animals salvatges hagin perdut la por d'endinsar-se a les ciutats, buides de gent i vehicles durant els mesos del confinament. A Manresa, fins i tot, un cabirol es va passejar pel passeig de Pere III i va provocar la sorpresa de molts veïns del centre. És un bon índex de la situació mundial de pressió que fa l'home sobre el medi

natural. Quan aquest es retira una mica, les espècies recuperen el seu medi natural.

Darrerament, el món s'ha fet més gran i més petit alhora. Ara coneixem països i realitats que els nostres avantpassats no s'havien ni arribat a imaginar. Tardem molt menys que els nostres antecessors en moure'ns d'un lloc a un altre. Si abans es trigaven tres o quatre dies per anar de Manresa a Barcelona a peu, ara es pot anar de Catalunya a la Xina en qüestió d'hores. Aquesta globalització ha propulsat la transmissió de la covid-19, que s'ha descontrolat per la globalització. La pandèmia ha ensenyat el camí que cal seguir: reduir el carboni per intentar salvar l'emergència climàtica que continua imparable. La comunitat científica fa anys que llança aquesta alerta: la pèrdua de biodiversitat actua com a catalitzador per a l'expansió de virus i malalties infeccioses. Ara s'ha demostrat que unes polítiques ambientals que garanteixin el desenvolupament sostenible són la millor garantia per construir una societat que pugui fer front a noves pandèmies.

En paraules de David Quammen, un dels periodistes científics més prestigiosos del món, «tallem arbres, matem animals o els tanquem en gàbies i els enviem a mercats. Desequilibrem els ecosistemes i alliberem els virus del seu hoste original. Quan això passa busquen un nou organisme. I, sovint, som nosaltres». En definitiva, el coronavirus ha fet obrir molts ulls i ha evidenciat que per evitar pandèmies noves, protegir la biodiversitat i fomentar ecosistemes sostenibles cal lluitar globalment contra l'emergència climàtica.

Perquè, de fet, tant la covid-19 com l'emergència climàtica demostren que vivim en un món interconnectat i que no hi ha cap país que pugui fer-los front per separat, de manera aïllada. Davant de desafiaments globals es necessiten respostes coordinades. De fet, la vacuna, les mesures d'aïllament i la informació global han estat el millor antídot per a aquesta pandèmia, que en termes relatius ha tingut una menor incidència que totes les anteriors. La pandèmia ha posat al descobert que tenim una sanitat que necessita canvis perquè no ha estat capaç d'absorbir-la a nivell català ni europeu i que cal un sistema sanitari més potent, amb capacitat de vigilància, recerca, assistència reforçada i resiliència. Ha posat en relleu que la sanitat està mancada de mitjans i de recursos i que caldrà buscar solucions a grans contingències com aquesta, perquè no ens torni a agafar d'imprevist. Finalment, ha evidenciat la importància de l'estudi dels virus de les espècies animals que poden tenir capacitat infectiva sobre l'home, així com de posar el focus en els bacteris resistents als antibiòtics, un seriós problema emergent.

L'ascensió dels benaurats, una de les quatre taules de la Visió del Més Enllà, de Jheronimus van Anken (El Bosco)

Topografies mèdiques

Per analitzar l'impacte de les pandèmies a Manresa al llarg de la història cal recórrer a les estadístiques demogràfiques i sanitàries, però cal apuntar que fins que aquestes estadístiques van assolir el rigor i la regularitat necessaris van haver de passar uns quants segles. És difícil saber el nombre exacte de morts que van provocar les successives epidèmies al llarg de la història, ja que disposem de pocs recomptes censals d'èpoques pretèrites. Segons explica l'historiador Francesc Comas, en l'època medieval, «aquests càlculs consistien a comptar el nombre de cases, per això s'anomenen fogatges. Es feien amb finalitats fiscals i, per tant, les classes privilegiades no hi constaven». El segle XX, però, va portar una decisiva novetat per a l'estadística demogràfica i sanitària oficial, ja que a partir del 1900 va ser realitzada per l'Institut Geogràfic i Estadístic. Això va suposar una renovació i va permetre disposar per primera vegada d'un instrument informatiu adaptat a les exigències modernes.

Per saber quines eren les malalties més freqüents en una zona geogràfica i a què era degut aquest predomini, algunes de les ciutats, pobles i llocs de Catalunya disposen de les topografies mèdiques, que recullen les dades estadístiques de les malalties de les localitats i l'estudi de les seves possibles causes, i també dades històriques, demogràfiques i naturals referents al poble o ciutat i, sovint, també, a la rodalia o comarca respectives. L'exponent de la mentalitat mèdica i sociocultural de l'època queda emmarcat en les topografies, que recullen l'estudi de la distribució de malalties en territoris geogràfics concrets. La seva producció s'ha desenvolupat al llarg de dos segles, des de finals del segle XVIII fins a mitjans del segle XX, fins i tot alguna més recent, i han constituït la major aportació realitzada al conjunt del moviment higienicosanitari del país.

El manresà Jacint Corbella, metge investigador i estudiós de la història de la medicina i impulsor de la historiografia mèdica catalana, esmenta fins al 2012 tres topografies mèdiques sobre la ciutat. La primera, presentada pel metge Víctor Melcior el 1888, descrivia la situació d'una ciutat que gairebé arribava als 19.000 habitants. La segona, del 1894, va ser presentada per un metge desconegut que deia que treballava per a la fàbrica del Remei. I la tercera va ser presentada el 1905 pel metge Pere Pallàs i Valls i va ser editada el 1906. Va ser una obra molt més extensa i elaborada.

Jacint Corbella

L'any 2012, però, el doctor Lluís Guerrero va donar a conèixer l'esborrany d'una nova topografia mèdica manresana, escrita pel dr. Joan Soler i Cornet, amb tota probabilitat el 1933, inèdita fins aleshores, que és la quarta de les existents. Recentment, l'impacte de les pandèmies a Manresa i al Bages al llarg de la història ha estat analitzada per dos estudiosos de la medicina a la ciutat. Un és l'esmentat doctor Guerrero, especialista en cirurgia vascular que, a més de metge, és també antropòleg expert en paleopatologia, director de l'Arxiu Històric de les Ciències de la Salut Dr. Simeó Selga i ha estat president de la Societat Catalana d'Història de la Medicina.

L'altre estudiós de la història mèdica de la ciutat de Manresa és el Doctor en Medicina Armand Rotllan, membre de la Junta de l'Arxiu Històric de les Ciències de la Salut i autor de diversos llibres relacionats amb la situació sanitària i mèdica a *Manresa i al Bages, com ara Medicina, Salut i Treball. Aspectes històrics de la medicina i la salut en el treball al Bages des de finals del segle XIX*, *1902: tifus i mort a Santpedor, Epidèmies al Pont de Vilomara i Rocafort a principi del segle XX* o *Topografia mèdica de Talamanca*.

Pesta negra

Gravat en coure del Doctor Schnabel Beak, metge de la pesta a la Roma del segle XVII

Francesc Comas assenyala que la primera meitat del segle XIV, abans de l'arribada de la pesta

negra, va ser una època de gran prosperitat econòmica a tot Catalunya i també al Bages: «Diferents fets ens demostren que es va gaudir d'una situació favorable, com la construcció de ponts, el bastiment d'esglésies o la projecció d'obres de gran envergadura i complexitat com la Séquia. Però l'esclat del brot pestilent va provocar greus desequilibris econòmics i socials en la societat manresana». Una conseqüència d'aquest fet, segons Comas, va ser l'aturada de les obres de construcció de la Seu i de la Séquia, probablement per la mort o malaltia d'una bona part dels obrers que hi treballaven.

?

Jacint Corbella: «Al Bages el poble que es va veure més afectat per la pesta va ser Santpedor, que va perdre el 75% de la població»

Lluís Guerrero recorda que el metge manresà Joan Soler Cornet ho va relatar amb tota mena de detalls en la seva obra inèdita *Topografia Mèdica de Manresa*. Director de l'Hospital de Sant Joan de Déu i del de Sant Andreu, Joan Soler Cornet escriu sobre la pesta negra: «El 1348 ocasionà 2.600 morts entre els 5.000 habitants censats i la veïna vila de Santpedor passà de tenir 600 famílies a 138». Aquest descens poblacional va ser comú a tota la comarca. Comas apunta que «el fogatge del 1359 donava a Balsareny un total de 36 focs, que van baixar a 20 al cap de vint anys. I el nombre d'habitants d'Artés abans de la pesta oscil·lava entre 700 i 1.000, i al cap de deu anys el nombre de focs ja s'havia reduït a 82, valor que representa entre 300 i 400 persones». El doctor Jacint Corbella afirma que «al Bages el poble que es va veure més afectat per la pesta negra va ser Santpedor, que va perdre el 75% de la població».

La pesta negra va ser una pandèmia general a tot Europa i va causar la mort d'un terç de la població europea, fet que va provocar una greu crisi econòmica i social. Francesc Comas destaca que el terme *mala busanya* s'utilitzava a l'època per referir-se a la malura, «era el nom amb què es designava a la nostra comarca i feia referència a una bua o nafra produïda per infecció de la sang». Aleshores, l'Església atribuïa a la moralitat incorrecta de la població la causa de l'aparició de l'epidèmia. A Manresa, segons Sarret i Arbós, el 19 d'abril del 1348 els consellers de la ciutat, tement que la pesta que s'havia declarat en alguns llocs afectés la ciutat, van acordar que es fessin pregàries durant tres dies amb processó: «El primer dia a l'església dels Predicadors, el segon al Carme i el tercer a Santa Clara, i el diumenge pregàries a la Seu», puntualitza Francesc Comas, que assenyala que en aquella època es veia l'epidèmia «com un càstig diví provocat pels pecats dels humans i l'església ho aprofitava per atreure els fidels que anaven pel mal camí mitjançant actes litúrgics, processons...».

Lluís Guerrero explica que «buscant un boc expiatori, es va culpar els jueus, a qui es va acusar d'enverinar pous, portes i finestres per acabar amb la cristiandat. Es van iniciar els primers pogroms, els linxaments multitudinaris, que no es van aturar ni tan sols quan el Papa Climent VI va publicar una butlla papal per exculpar els jueus, que estaven sent exterminats per les masses aterrides. El 17 de maig del 1348 es va assaltar el Call de Barcelona, i cal imaginar que a Manresa va passar el mateix».

El primer brot de pesta negra a Manresa va anar des de 1348 fins a 1352. A partir d'aquest moment la pesta ja no deixa de ser present de manera reiterada en la documentació de tot Catalunya: fins i tot el 1396 el sobirà de la Corona catalanoaragonesa, Martí l'Humà, va marxar a Perpinyà preventivament. L'inici de l'epidèmia el 1348 va representar el començament d'un seguit d'onades de pesta que van durar fins al començament del segle XVI. Segons les investigacions del doctor Soler, Manresa es va lliurar de la pesta de 1403, però «quedà desolada i empobrida. El 1413, 1422, 1468, 1508 i 1654 patí noves epidèmies pestilents. En totes es prengueren mesures

religioses i pregàries; per prevenir la de 1457 els consellers van decretar que no es jugués ni blasfemés i la ciutat no va ser afectada».

Malgrat els nous brots epidèmics dels segle XIV, XV i XVI, Manresa va tenir menys afectació que la ciutat de Barcelona. És per això que Joan Soler Cornet rememora com «la pesta de Barcelona de 1530 va fer traslladar la Diputació Catalana a Manresa, on l'epidèmia no va entrar». No va ser l'única vegada: «El 1650 la pesta assola Tortosa, Tarragona i Barcelona, i la Diputació es trasllada a Terrassa i després a Manresa». Però al cap de quatre anys, el 1654, «novament apareix la pesta i moren 1.000 manresans de 381 cases».

L'episodi de pesta del 1654 va suposar el trasbals més important des de la de mitjans del segle XIV i va provocar un endarreriment per espai de mig segle de l'evolució demogràfica de Catalunya. Francesc Comas, geògraf especialitzat en demografia i historiador, confirma que, tot i que a la comarca es van detectar alguns casos esporàdics de pesta en anys anteriors, com a Santpedor i a Sallent, «podem considerar que el brot epidèmic fort es van donar entre els mesos de juny i octubre del 1654». Comas recorda que una de les primeres accions que es feien quan es detectava l'epidèmia era obrir una morberia en una casa fora ciutat per portar-hi els empestats a fi de confinar-los: «Sembla que la primera vegada que es va començar a aplicar va ser durant la pesta negra i que la quarantena fa referència al fort simbolisme religiós que té. Per exemple el Diluvi va durar 40 dies, els hebreus van viure al desert 40 anys, Jesús va viure al desert i va ser temptat durant 40 dies i fins i tot Mahoma tenia 40 anys quan va tenir la revelació, va estar 40 dies resant a una cova i tenia 40 seguidors que el van ajudar a transmetre el seu missatge».

Còlera

Després de la superació de les epidèmies de pesta dels segles precedents, el segle XIX va estar marcat per les grans pandèmies de còlera. Armand Rotllan ho té clar: «El còlera és l'epidèmia que més ha transformat la ciutat». Lluís Guerrero també sosté que en el rànquing de les epidèmies, «la més important al llarg de la història és el còlera, la malaltia infecciosa que més epidèmies ha fet i més gent ha matat».

Lluís Guerrero

El còlera va entrar a la península ibèrica, tant en la primera com en la segona de les quatre epidèmies del segle XIX, pel port de Vigo el 1833. L'any següent va arribar a Barcelona i, segons les xifres oficials, hi va haver més de 10.000 morts i més de 400.000 afectats entre 1834 i 1835. Francesc Comas narra com la incidència del còlera a la ciutat comtal va alarmar l'Ajuntament de

Manresa, que va emprendre el mes d'agost del 1834 diferents actuacions per combatre la malaltia: «Es va crear una Junta de Sanitat formada pel regidor-degà, un canonge de la Seu, dos regidors, dos metges i representants del comerç i la indústria i també la Junta d'Auxilis. Les dues juntes van ser incapaces de recaptar impostos i van haver de recórrer a l'almoina de la Croada, que era el fons aconseguit per l'indult de menjar carn els dies prohibits per la religió catòlica».

Segons l'historiador, la junta i l'Ajuntament va acordar publicar unes instruccions «en lengua vulgar para mayor inteligencia de las gentes sencillas y menos instruidas indicándoles los medios de precauciones y remedios en el caso que aparezca el cólera morbo». Segons aquestes instruccions, la manera de prevenir el còlera era tenir «tranquilitat de ánimo, limpiesa ó netedat en el cos y en habitacions, y bon regimen de vida ab la deguda templansa en el menjar, beure, etc.» Les instruccions també s'aprofitaven per apaivagar possibles excessos i recomanaven «evitar les pasions deshonestes y se procurar no abusar de cap manera dels plaers ecsitants, cual falta ha determinat en moltas ocasions lo acometiment del Còlera».

Comas explica que la junta va emprendre mesures preventives més contundents, com tancar tots els portals de la ciutat: «Només van quedar oberts els tres més transitats, que eren el de Sobrerroca, per on entrava la gent que venia dels pobles del nord de la ciutat, el de les Piques, per on passava una part del trànsit de Barcelona, i el de Valldaura, per on entrava el trànsit procedent de les terres de ponent. També es va acordar que el portal de Santa Llúcia, per on venia molta gent del sud del Bages i de les comarques costaneres, estaria obert de sis a set del matí, d'onze a dotze del migdia i de sis a set de la tarda».

Francesc Comas apunta que altres mesures preventives van ser «recordar a la població que calia netejar els carrers i conductes d'aigua i que s'havien de treure els porcs que hi havia als baixos de moltes cases i portar-los fora del nucli urbà i apartats de tota mena d'habitatge». A més, afegeix, es van preparar diferents llatzerets per si arribava gent d'altres indrets empestats: «Aquests llocs van ser el mas de la Culla, al costat del camí ral que anava cap a Barcelona; el mas Oller, el mas Xup i el llatzeret de Sant Pau». Com a hospital de colèrics es va acordar utilitzar el convent dels carmelites, però segons Comas «el governador ho va desestimar ja que es tractava d'un punt preferent de defensa de la ciutat i, finalment, l'hospital es va instal·lar al convent dels dominics, l'actual teatre Conservatori, i els monjos van ser traslladats a cal Soler de la Plana». També assenyala que es va decidir fer un nou cementiri fora de la ciutat, seguint les reials ordres que prohibien enterrar els difunts a les sagreres que hi havia. Segons els Acords Municipals de 1834 es va aprovar que «en cas de morir algun veí de la ciutat, no s'enterrés al cementiri comú dintre la ciutat, sino en el detras de Puigterrà». Tot i això, Comas revela que aquest cementiri no es va arribar a utilitzar mai, «perquè era un terreny molt dur» i, a més a més, «quan es va fer la carretera que pujava al fortí de Santa Isabel, va quedar inhabilitat».

L'origen

Els informes de l'època determinen que la infecció es va iniciar per una minyona que havia contret la malaltia a Barcelona i que es trobava a Manresa de pas cap a Cardona. Segons Lluís Guerrero, també se sap que un farmacèutic manresà que havia anat i tornat de Barcelona pels volts de l'1 de setembre, s'havia infectat de còlera a la ciutat comtal i havia mort poc després: «Sembla que aquesta segona infecció va ser la que va iniciar el brot, perquè una dona gran que vivia a la zona de la capella de Sant Marc va morir al cap de poc». En tots els casos, sosté del doctor Guerrero, s'observa que la facilitat de desplaçament que proporcionava una ciutat industrial com Manresa també comportava l'arribada d'infeccions.

Soler i Cornet diu sobre el còlera que «el 1854 Manresa té 2.050 invasions amb 1.529 defuncions; el 1865, 231 invasions i 122 defuncions, i el 1885, 388 i 169, respectivament». Rotllan explica que el còlera comença a Manresa el 28 de juliol de 1854: «El període màxim de desenvolupament va ser del 20 d'agost a l'1 de setembre. Va durar dos mesos i és l'epidèmia del segle XIX que més mortalitat ha ocasionat a Manresa». Francesc Comas explica que «el 16 d'agost, una bona part de les classes acomodades van abandonar la ciutat per por del contagi del còlera juntament amb

alguns regidors de l'ajuntament, fet que va obligar el comissionat del govern a renovar el consistori amb antics regidors». Segons explica Rotllan, el 1854 la ciutat tenia unes 14.000 persones, ja que «el cens de 1857 comptava 14.395 habitants, i a finals d'agost hi havia més de 2.000 colèrics, amb defuncions diàries entre 17 i 100 persones. El balanç d'aquesta epidèmia es xifra en uns 3.000 afectats i unes 1.100 defuncions, un 10% de la població. No sabem el percentatge de població infectada, però en termes generals es considera que al voltant d'un 30% dels infectats per còlera acabaven morint». Armand Rotllan afegeix que, l'any següent, el 1855, hi va haver una altra epidèmia de còlera que va ser més lleu: «Comença el 30 de setembre i finalitza el 30 d'octubre. Manresa tenia 16.193 habitants amb 6 facultatius i el nombre total de morts va ser de 122 manresans. El total de malalts va ser de 331».

Francesc Comas sosté que el 1865 el còlera va entrar pel port de València, «però és una epidèmia poc coneguda perquè es va voler silenciar». L'última gran epidèmia de còlera va ser el 1885. Segons les dades que recull Rotllan de la *Memòria de l'Epidèmia Colèrica del 1885*, va donar un contingent de 413 invasions i 144 defuncions, fet que representa un 35% de morts del total d'afectats: «A Manresa l'epidèmia va començar el 15 d'agost al raval nord i va durar fins a mitjan octubre, ja que a partir del dia 23 ja no en trobem cap més cas». Aquesta darrera, sosté, va incidir sobretot en la classe pagesa i no es va prendre cap mesura preventiva.

Francesc Comas

«El còlera era amb diferència -argumenta Rotllan- la pitjor de les nombroses malalties infeccioses existents, molt més que el tifus o la febre groga, perquè provocava una mortalitat molt alta, per sobre del 30% dels afectats». Explica que «al món hi va haver al llarg del segle XIX sis grans pandèmies de còlera. La malaltia és endèmica, persistent, i possiblement originària de l'Àsia, molt arrelada a la conca del riu Ganges a l'Índia». La primera pandèmia, sosté, es va produir el 1817 però va quedar circumscrita als països asiàtics. La segona va començar el 1827 i va afectar tot Europa: «A la península hi va haver quatre brots de còlera a mitjans de segle. Van ser els anys 1834, 1854, 1865 i 1885, tot i que algunes de les epidèmies van durar més d'un any. Malgrat la seva brevetat en el temps (menys de seixanta anys), les epidèmies de còlera per la seva gran mortaldat van provocar un gran impacte en la societat d'aquells anys».

Restes arqueològiques

A finals del 2010 els treballs de reparació del mur del parc de la Seu van deixar al descobert restes arqueològiques de 14 esquelets datats de mitjan segle XIX. Estaven dins els seus taüts i apilats sense cap patró per aprofitar al màxim l'espai disponible, cosa que fa pensar que es tracta d'una fossa comuna on es van enterrar persones mortes durant l'epidèmia de còlera del 1854. Lluís Guerrero sosté que, arran d'alguna de les epidèmies de còlera del segle XIX, «es va decidir fer un nou cementiri fora de la ciutat i es va intentar habilitar un fossar a la falda nord del turó de Puigterrà, on avui hi ha el carrer de Circumval·lació i la Pujada del Castell».

Francesc Comas remarca que l'epidèmia va afectar a la població mitjana, de vint a quaranta anys, i va deixar un gran nombre d'infants orfes, que van ser recollits i asilats a l'hospital de Sant Andreu i al Col·legi de Sant Ignasi: «La situació era greu, ja que, al cap d'un any, el reverend Antoni Canuda demanava auxili a l'ajuntament per portar a la casa de Caritat de Barcelona quinze nois i noies que a causa del còlera havien quedat orfes de pare i mare i no podien ser recollits ni als Infants Orfes ni a l'hospital de Sant Andreu. Per aquest motiu, entre altres, l'industrial Miquel Cots i Enrich va presentar l'any següent una instància per obrir una casa de beneficència, Casa Caritat, que es va inaugurar el 1859».

L'historiador també relata que el dramaturg, periodista i advocat Conrad Roure i Bofill va escriure les seves memòries en el llibre *Recuerdos de mi larga vida* i descriu la seva estada a Manresa durant el còlera de 1854: «La vida en Manresa se nos hacía imposible por el pánico indescriptible de los manresanos al cólera. Los médicos, a fin de evitar que los enfermos fueran abandonados por sus deudos, para demostrar que no existía contagio, se ponían sobre la piel las camisas de los atacados del mal; pero sus demostraciones tenían poca fuerza convictiva. Cuando el cólera atacaba a un individuo de una familia, sus parientes dejaban un ataúd tras la puerta del piso y abandonaban al enfermo a los cuidados de la caridad y asistencia públicas».

Verola

La següent gran pandèmia no va tardar a arribar. La verola va ser una malaltia infecciosa greu i contagiosa que en alguns casos podia causar la mort. Armand Rotllan explica que «es té constància de la seva existència almenys des de fa 3.500 anys; es va propagar per tot el món i va matar un de cada tres infectats, fins que es va erradicar l'any 1979». Segons Rotllan, es considera la més agressiva de totes les pandèmies i la més mortal en el mon clàssic europeu i asiàtic: «Ha estat la malaltia més greu i que més brots epidèmics a causat al llarg de la història de la humanitat».

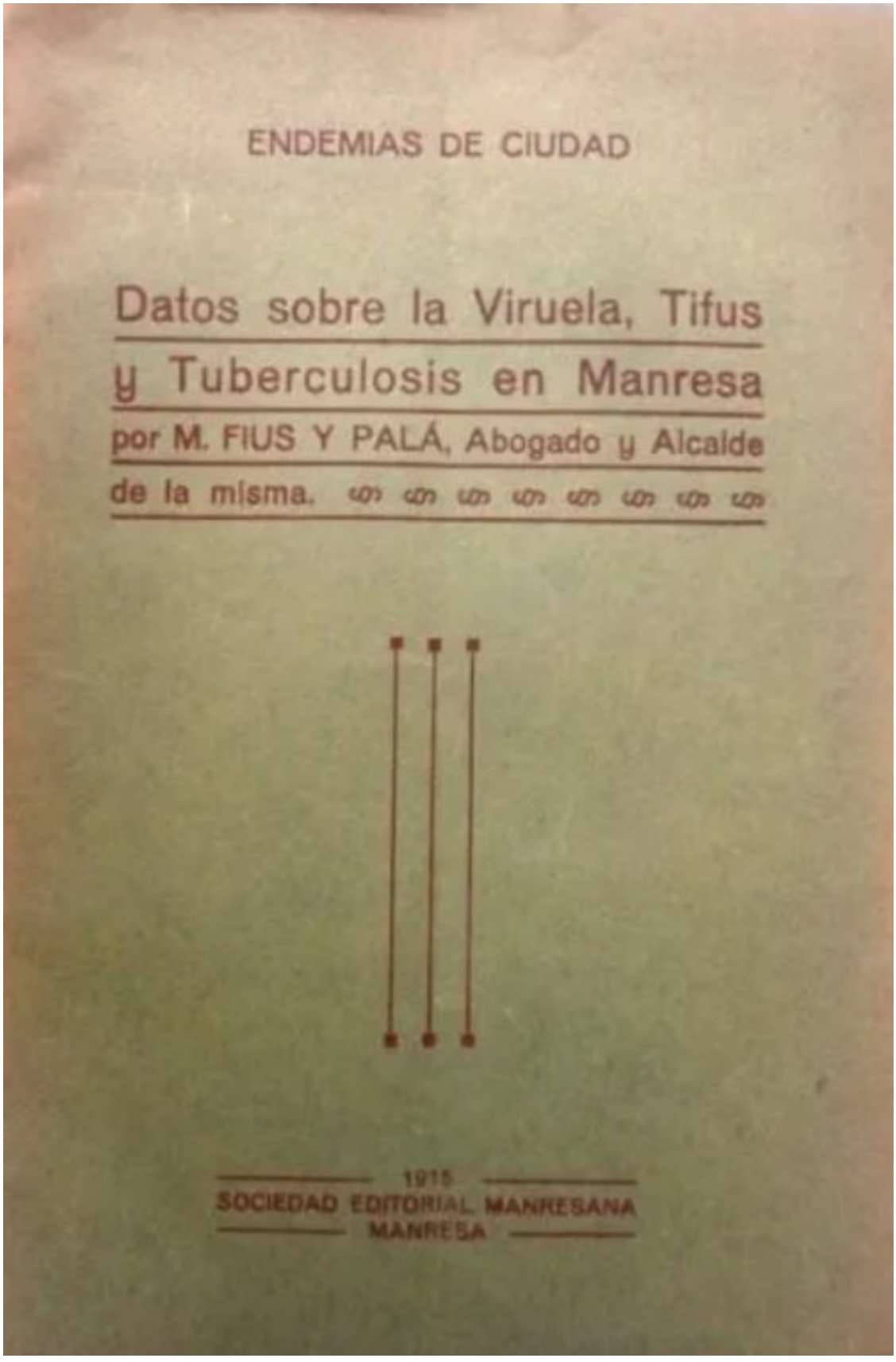
La troballa de Lluís Guerrero va permetre descobrir que Joan Soler Cornet afirma que a Manresa «el 1871 la verola produí 43 morts, el 1874, 63; el 1875, 58; el 1888, 81; el 1893, 75; el 1896, 86, i el 1899, la darrera, 42; a partir de 1903 comença la vacunació de 6.197 persones i la malaltia s'erradica». Precisament, un dels motius de l'erradicació va ser la vacuna. Al segle XVIII Lady

Montagu, una escriptora britànica, durant la seva estada a Turquia, va observar que dones que munyien vaques no contreien la verola. Aquesta dona va ser la primera que va impregnar agulles amb el pus de la verola que tenien les vaques i va inocular el virus al seu fill, fins i tot hereus de monarques europeus, però la seva tècnica va acabar sent rebutjada i molts metges a Anglaterra no van confiar en el seu mètode.

Va ser el 1796 quan Edward Jenner, un metge compatriota de Montagu, va confirmar les observacions de l'escriptora sobre un dels virus que més persones ha matat arreu del món. Jenner va decidir inocular James Phipps, un nen de 8 anys fill del seu jardiner, les raspadures del virus d'una vaca anomenada Blossom. El nen va tenir febre durant un parell de dies, però no va desenvolupar cap infecció greu ni va mostrar cap símptoma de verola. Lluís Guerrero destaca que l'Acadèmia Mèdico-Pràctica de Barcelona, que va ser creada el 1770 i avui és coneguda com a Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, «va ser la primera entitat defensora d'aquesta inoculació, va donar un suport total a Edward Jenner i no només va fer promoció de la inoculació, sinó que també la va practicar».

Segons relata Armand Rotllan, la verola era una malaltia que es podria considerar endèmica a la Manresa industrial de l'època: «Si bé ja existia una vacuna, les estretors econòmiques i la desinformació associada a la baixa alfabetització de la classe obrera expliquen la poca eficàcia d'aquest mètode preventiu. Els brots de 1888, 1893 i 1896 van ser especialment cruents i van provocar en tots els casos 75 morts o més». No va ser fins a principis del segle XX, sota l'impuls de l'alcalde republicà Maurici Fius i Palà, que es va començar a revertir la situació amb campanyes extensives de vacunació. «Podem assegurar que Fius i Palà va ser l'artífex de la desaparició de la verola a la ciutat», afirma amb contundència el doctor Rotllan. La tasca sanitària va ser una de les principals contribucions de Fius i Palà a la ciutat, en especial la vacunació contra la verola de tots els infants de Manresa.

Des del brot a Manresa del 1901, amb 23 morts, no n'hi ha hagut cap més, gràcies al fet que «a la ciutat s'exigeix la vacunació i revacunació als infants per entrar a les escoles i als obrers per fer-ho a les fàbriques», apunta Rotllan, que recorda que fins a l'erradicació, «la verola fustiga la humanitat durant almenys 3.000 anys i només en ple segle XX acaba amb la vida de 300 milions de persones arreu del món».

ENDEMIAS DE CIUDAD
Datos sobre la Viruela, Tifus y Tuberculosis en Manresa
por M. FIUS Y PALÁ, Abogado y Alcalde de la misma.
1915
SOCIEDAD EDITORIAL MANRESANA
MANRESA

Febre tifoide

La febre tifoide va ser durant molts anys una malaltia endèmica a Manresa. Des del segle XIX se'n troben importants epidèmies. A diferència de la verola, que causava brots puntuals amb alta mortalitat, la febre tifoide, també coneguda com a tifus, provocava menys quantitat de defuncions, però de manera inexorable any rere any. L'alcalde de Manresa Maurici Fius i Palà va publicar el 1915 *Endemias de ciudad: datos sobre la viruela, tifus y tuberculosis en Manresa*, en què esmenta que, del 1870 a 1900, les defuncions per febre tifoide eren de 50 a 75 persones per any, amb una mitjana mensual d'un a tres casos. Alguns anys, el nombre de defuncions arribava al centenar (1893). En una línia similar es va manifestar el metge Víctor Torrent Casademont, que va publicar el 1919 la tesi doctoral *La fiebre tifoidea y su desarrollo en la comarca de Manresa*.

El metge Àngel Serra Riera, nascut a Avinyó, va presentar el 1923 la seva tesi doctoral *El agua de Manresa y su relacio?n con la fiebre tifoidea*, en què estudiava la incidència de la febre tifoide a Manresa entre 1913 i 1922. Hi apunta que en deu anys apareixen 2.300 tifòdics amb una mortalitat anual de 35 defuncions. El 8 de juny de 1927 va publicar al diari *El Pla de Bages* un article titulat *L'aigua i la salut pública a Manresa*, en què afirmava: «Com és de suposar, coneguda la mala qualitat d'aigua que es beu en aquesta ciutat, la febre tifoidea, com a malaltia d'origen hídric, és una verdadera plaga; té un caràcter endèmic amb exacerbacions que de vegades adquireixen tal intensitat que bé poden dir-se epidèmies que encara serien pitjors si una bona part de la població no estigués immunitzada per haver sofert amb anterioritat la malaltia i actualment alguns per haver-se fet vacunar». Acompanya el text amb una gràfica que assenyala, per exemple, que «el 1876 hi ha 25 defuncions per febre tifoide; el 1886, 30; el 1896, 4; el 1906, 22; i el 1916, 23».

EL POU
de la gallina
Revista manresana
d'informació i opinió

L'aigua i la salut pública a Manresa

VI

La febre tifoidea a la ciutat

Com és de suposar, coneguda la mala calitat d'aigua que es beu en aquesta ciutat, la febre tifoidea, com a malaltia d'orígen hídric, és una vertadera plaga; té un caràcter endèmic amb exacerbacions que de vegades adquireixen tal intensitat que bé poden dir se epidèmies que encara serien majors si una bona part de la població no estigués immunitzada per haver sofert amb anterioritat la malaltia i actualment alguns per haver se fet vacunar.

Millor que qualsevol descripció la següent estadística donarà una idea dels estralls d'aquesta malaltia.

Any	Cens de la població	Mortalitat total (Registre parroquial)
1848	11 420	1.300
	(Any del còlera)	
1859	15 241	599
1860		457
1861		452
1862		505
1863		589
1864		609
	(El dia 17 de juny s'inauguren els dipòsits vells)	
1865		780
1866		405
1878	611	28	43'70	46
---	---	---	---	---
1879	614	18	33'10	29
1880	670	22	36'10	33
1881	809	31	43 60	38
1882	757	27	40'80	36
1883	675	18	36'40	27
1884	799	15	43'10	19
1885	903	39	48'70	43
	(Invasió del còlera)			
1886	819	30	44'20	37
1887	752	13	40'60	17
1888	809	17	35'70	21
	(22 685 habitants)			
	(El dia 8 d'octubre s'inauguren els dipòsits nous)			
1889	691	14	30'40	20
1890	651	19	29 70	23
	(En el mes de juny s'acaba la canalització de l'aigua)			
1891	809	20	43'60	23
1892	647	29	28'40	45
1893	748	36	32'90	48
1894	680	29	30'	43
1895	607	26	26'70	46
1896	778	4	34'30	5
1897	686	15	30'30	22
1898	706	44	38'	62
	(22.036 habitants)			
1899	640	32	25'50	50
1900	703	32	28'	46
1901	561	31	22'20	55
1902	602	38	23'80	61
1903	505	20	20'	40
1904	551	19	21'20	34
1905	611	28	24'20	46
1906	505	22	20'	44

Article "L'aigua i la salut pública a Manresa", d'Àngel Serra Riera. Publicat el 8 de juny de 1927 al diari "El Pla de Bages"

Lluís Guerrero, estudiós de l'obra de Joan Soler Cornet, destaca que l'autor de la *Topografia Mèdica de Manresa* culpa l'aigua dels pous de la febre tifoide endèmica a Manresa i «diu que ha ocasionat brots importants, però confon el nombre d'afectats amb els de verola». Tots els autors que han investigat el rol de la febre tifoide a Manresa apunten que la mortalitat responia fonamentalment a les condicions sanitàries de la població i, en especial, a l'estat del clavegueram i del proveïment d'aigües potables. El llibre *Lluita contra la febre tifoide a Catalunya*, de Lluís Claramunt Furest, es va publicar l'any 1933 i, segons paraules de l'autor, tenir per objectiu «que la gent sabés de mans d'experts el perill de les matèries fecals i de l'orina dels malalts tifosos, el risc de portar les mans brutes, la perillositat dels escapaments i fuites de les matèries de les latrines cap al sòl o cap a les conduccions d'aigua potable». Lluís Claramunt indicava que «sempre són les mans els òrgans receptors i transmissors del bacil tifoïdic, la qual cosa ha motivat que al tifus abdominal se li doni el nom de malaltia de mans brutes».

Quan la Mancomunitat de Catalunya va crear el Servei Sanitari, una de les seves seccions es va dedicar a la «lluita contra la febre tifoide», que va establir serveis d'epidemiologia, desinfecció, correcció d'aigües de beguda, vacunació... Més tard la tasca va ser continuada per la Diputació i la Generalitat de Catalunya. Les principals mesures es van encaminar cap al sanejament de les ciutats i dels nuclis rurals, la vigilància de les condicions higièniques dels habitatges, el control de les aigües de beguda i de les aigües residuals, i la divulgació i exigència de mesures d'higiene individual. Guerrero relata que «fins fa pocs anys, la gent gran, quan es visitava al metge, deien que de joves havien patit una *gàstrica tifulosa*. Ho deien molts pacients. Era una patologia manresana, un terme genuí de la gent de Manresa».

Tuberculosi

Al principi del segle XX, una de les malalties infeccioses que més preocupava i afectava Manresa era la tuberculosi, també anomenada per alguns pesta blanca, considerada una de les primeres malalties humanes de què es té constància. «Si la importància d'una malaltia per a la humanitat es mesura pel nombre de morts que causa, la tuberculosi s'ha de considerar molt més important que les malalties infeccioses més temudes». Ho va dir el famós bacteriòleg Robert Koch el 1882, el mateix any que va descobrir el bacil de la tuberculosi.

Festival antituberculós organitzat per les dames del Comitè de Sant Ignasi el 16 de juny del 1912

Durant la dècada de 1910, provocava fins al 10% de la mortalitat a Manresa, per sobre d'altres malalties com el tifus i la verola. El contagi de la tuberculosi es feia difícil d'aturar a causa de la manca de netedat dels habitatges i també pel gran dèficit nutricional de bona part de la població. Lluís Guerrero explica que Joan Soler Cornet afirmava que «a principis de segle, la malaltia produeix una gran mortalitat a Manresa, on tenen els malalts a casa amb greu risc de contagi, llevat del cas de si són molt pobres i no es poden mantenir, perquè aleshores els ingressen a l'Hospital. Els nens ingressen al Sanatori de Sant Joan de Déu». Guerrero afegeix que Soler Cornet afirma que «tots els nens nascuts a l'Hospital de Sant Andreu reben la vacuna de Calmette; als no vacunats i més grans se'ls fa un Mantoux, i si és negatiu, se'ls vacuna. Tot i amb això es lamenta que a Manresa es vacuna poc per manca de campanyes sanitàries, i també perquè l'assistència dels tuberculosos està exclosa de la cobertura mutual. Proposa una assegurança que cobreixi la malaltia. Entre 1926 i 1930 el nombre mitjà de defuncions per tuberculosi a la ciutat és de 42 a l'any. La millora del nivell socioeconòmic i la higiene van minvant el nombre de casos».

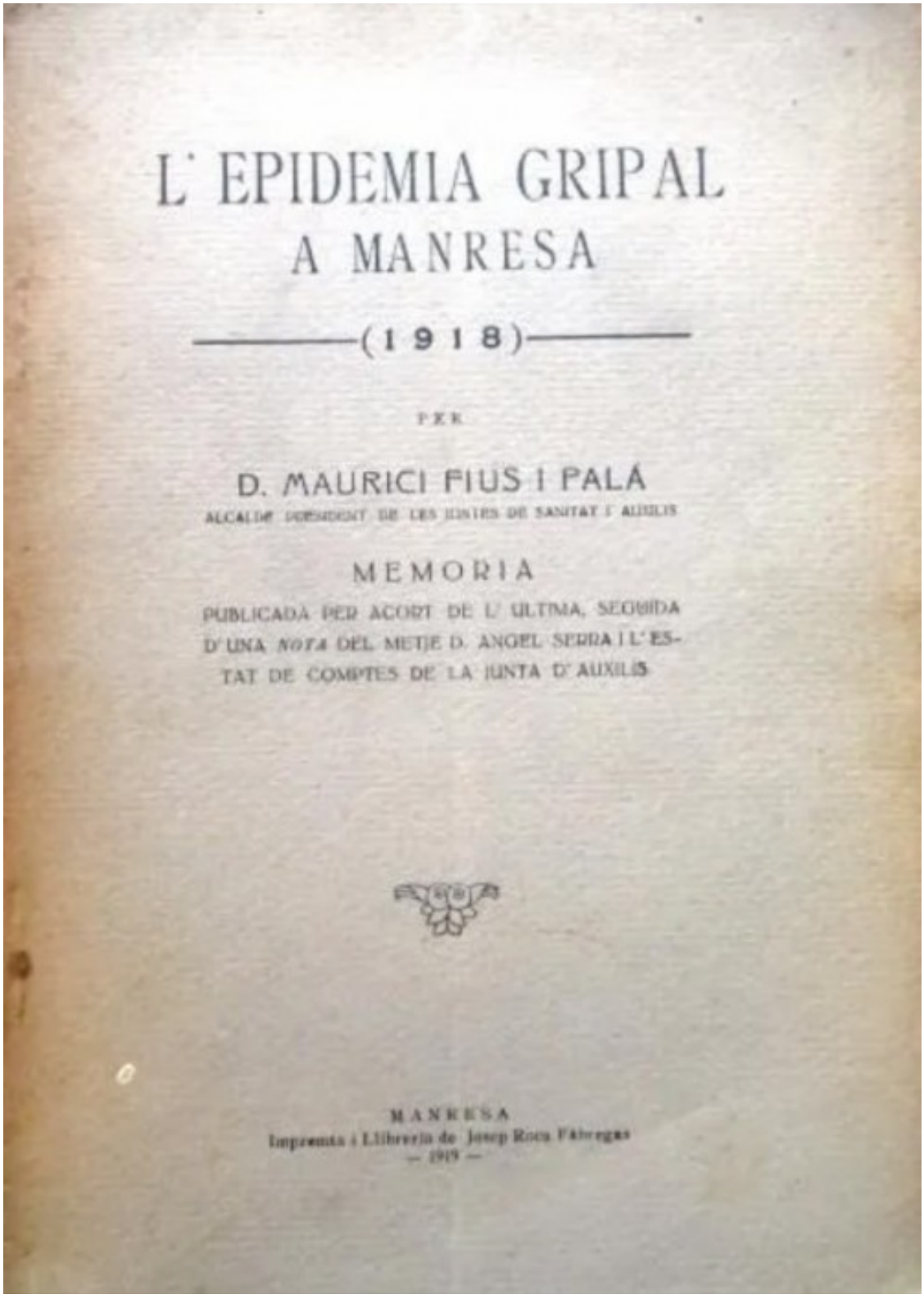
Molts metges, segons explica Lluís Guerrero, recomanaven als pacients afectats de tuberculosi que busquessin un canvi d'aires i anessin a zones rurals i muntanyoses, per respirar un aire més sa que els millorés l'aportació sanguínia als pulmons: «Els que s'ho podien permetre anaven a sanatoris de muntanya, com el de Vilada, el de Puigdolena o el santuari del Miracle a Riner. Els que no podien pagar-los, marxaven a cases de pagès». El doctor Guerrero afegeix que els sanatoris eren institucions que acomplien una doble missió: «D'una banda aïllaven el tuberculós de manera que s'obstaculitzés la propagació de la malaltia, i de l'altra, apartaven el malalt d'àmbits perniciosos com ara les cases i els llocs de treball humits i mal ventilats».

El 16 de juny de 1912, una gran gentada es va concentrar al parc de Sant Ignasi de Manresa per celebrar el festival antituberculós. Les dames del Comitè de Sant Ignasi es van encarregar d'organitzar aquesta trobada, i un dels principals convidats va ser el destacat metge i cirurgià manresà Francesc Soler Jovés, pare de Joan Soler Cornet. La concentració era una demostració

per conscienciar a la ciutat de la importància de la higiene i el control sanitari, i també per reivindicar una millora social.

Grip espanyola

Lluís Guerrero repassa l'obra de Joan Soler Cornet i assenyala que acaba el capítol sobre les epidèmies amb la grip de 1918 i 1919: «Explica que va tenir tres onades, la primera del 28 de maig de 1918 al 24 de juliol, amb 247 invasions i 16 defuncions, la segona, del 21 de setembre al 8 de desembre, amb 6.000 invasions i 243 morts, i la tercera, entre el 13 de febrer de 1919 i el 9 de març, amb 431 invasions i 36 defuncions. Il·lustra l'epidèmia de grip amb una taula que dona un nombre de morts en la primera onada diferent al que descriu dins del text, i cita com a font l'obra de Fius i Palà, un llibret editat el 1919 titulat *L'epidèmia gripal a Manresa*».

L' EPIDEMIA GRIPAL
A MANRESA
(1918)
PER
D. MAURICI FIUS I PALÁ
ALCALDE PRESIDENT DE LES JUNTES DE SANITAT I AUXILIS
MEMORIA
PUBLICADA PER ACORT DE L' ULTIMA, SEGUIDA
D' UNA *NOTA* DEL METJE D. ANGEL SERRA I L' ES-
TAT DE COMPTES DE LA JUNTA D' AUXILIS
MANRESA
Imprenta i Llibreria de Josep Roca Fàbregas
— 1919 —

El 28 de maig de 1918 l'alcaldia de Manresa va ordenar la desinfecció i la ventilació de les escoles, fàbriques, tallers, cafès i altres llocs de reunió com a mesura preventiva. Aquell mateix dia va morir

el jove Jaume Casals i Mateu, que quatre dies abans havia arribat a Manresa ja malalt procedent de Ponts. La brigada municipal sanitària va procedir a la desinfecció del cadàver, l'habitació i la seva roba. El mateix dia, l'alcaldia va ordenar la neteja diària de les clavegueres i va establir que la brigada municipal havia de desinfectar tots els domicilis amb un malalt sospitós de tenir la grip. Un ban municipal dictava l'obligatorietat de regar i escombrar la via pública als propietaris de les cases diàriament, la desinfecció dels locals públics, la separació de la roba als safareigs públics, mantenir oberts els restelladors de les clavegueres perquè circulés l'aigua i evitar la concentració de la gent en espais tancats.

Malgrat aquestes mesures de prevenció, explica l'historiador Francesc Comas, al cap de pocs dies «l'epidèmia va atacar els soldats de la Caserna del Carme, aleshores ocupada pel Batalló de Reus, amb 133 casos d'un total de 700 soldats (19%) i d'aquí es va escampar per tota la ciutat fins a un total de més de mil persones afectades i va provocar la mort de setze residents». El segon brot, amb més virulència que el primer, va començar després de la Festa Major i va afectar alguns treballadors del ferrocarril del Nord i alguns del Tramvia de Manresa a Berga. Comas explica que «van venir a Manresa nombrosos forasters de la comarca i d'altres llocs de Catalunya, sobretot el dia que hi va haver una trobada de societats corals per retre un homenatge a Anselm Clavé i donar nom a l'antiga plaça de la Parra al carrer d'Urgell». El tercer va esclatar el 13 de febrer de 1919, amb un nou brot a la caserna del Carme, amb soldats incorporats de tot l'estat que va durar fins al mes d'abril, amb 36 defuncions.

En aquells anys la ciutat tenia prop de 25.000 persones. Per tant, en paraules de Francesc Comas, «podem dir que la grip va afectar una quarta part del total de manresans». A més, l'historiador afegeix que la localització de l'epidèmia dins l'espai urbà mostra una clara diversificació de la mortalitat: «El districte amb més defuncions va ser el quart, que correspon al que avui és el barri Vic-Remei, ocupat bàsicament per la classe treballadora. Seguia la zona del carrer del Remei, Santa Clara i caserna del Carme i el districte segon, que corresponia a part del barri de Valladaura i plaça Catalunya. Hi havia una relació directa entre epidèmia, densificació i grups socials dominants».

Afectació

Comas destaca que l'epidèmia va afectar els grups d'edats compreses entre els vint i quaranta anys: «Aquest fet va incidir directament en el comportament demogràfic de la població manresana. Van morir molts pares i mares que van deixar infants orfes i, per això, van augmentar el nombre d'asilats a Casa Caritat. També es va frenar el nombre de matrimonis respecte dels quinquennis anteriors, per la defunció d'un dels promesos o per l'ajornament del matrimoni a causa del dol familiar i, per això, és notable l'augment del quinquenni posterior».

L'epidèmia del 1918 es va conèixer amb el nom de la grip espanyola, però Lluís Guerrero explica que malgrat aquest nom l'origen no va ser pas a la península ibèrica sinó a la Xina i d'aquí es va escampar cap a Estats Units i a tot arreu: «L'estat espanyol va ser un dels primers on es va parlar més obertament de les víctimes que provocava el virus, mentre que els països europeus que estaven implicats en la Primera Guerra Mundial no van parlar de malalties i víctimes per no desmoralitzar la població. És per aquest motiu que es va començar a conèixer com a grip espanyola».

Armand Rotllan

«Els últims estudis -remarca Armand Rotllan- assenyalen Nova York com el lloc on va néixer la pandèmia, que es calcula que va matar uns 20 milions de persones només el 1918. En total va causar la mort d'uns 100 milions de persones. Tenint en compte que al món hi havia 1.800 milions de persones, la grip del 1918 va eliminar l'1% de la població mundial, i en finalitzar el brot epidèmic havia provocat la mort d'entre un 3% i 6% de la població mundial».

El doctor Rotllan explica que a diferència del coronavirus actual, «la grip espanyola, també coneguda com a *influenza*, va tenir poc impacte entre els més grans i, en canvi, es va acarnissar amb la gent jove. Una de les hipòtesis és que la gent gran segurament estava més immunitzada, potser perquè dues dècades abans, la grip russa (1889-1894), va matar un milió de persones.» El doctor Lluís Guerrero hi afegeix que «la mortaldat no va ser només a causa de la grip espanyola. En aquell moment encara no s'havien sintetitzat els antibiòtics i molts van morir per infeccions bacterianes secundàries».

A més, explica Guerrero, una gran part de la població vivia en situació de pobresa, en barris massificats i en condicions higièniques precàries: «No hi havia resposta farmacèutica i tot es concentrava a reforçar mesures d'higiene personal, confinament i tancament de llocs públics com escoles i teatres. En algunes ciutats s'exigia per ordenança l'ús de mascareta. A Nova York fins i tot es multava les persones que no es tapaven la boca quan tossien». Rotllan també apunta que la mancança d'aliments va disparar els preus de productes bàsics, de desinfectants i de medicaments. A més, el desconeixement sobre l'origen del virus, la por i la incertesa van

generar desconfiança entre la població: «Hi havia qui deia que el virus es trobava en la fruita i en les aigües contaminades. D'altres culpaven les farines arribades d'Amèrica o, fins i tot, la goma dels segells. La gent s'allunyava dels escombriaires, que eren estigmatitzats com a propagadors de la grip».

Any XV — Manresa, divendres 15 Novembre de 1918 — Núm. 1012

EL·PLA·DE·BAGES

Diari d'avisos, notícies y anuncis

Franqueo concertado

REDACCIO I ADMINISTRACIO
Carrer d' Arbonés, núm. 15.-Telefon 272

PREUS DE SUSCRIPCIO: Manresa: UNA pesseta al mes.—Fora: 3'50 ptes. trimestre. Número sol, 5 cts —Atrassat, 15.—Pago a la bestreta. Remitits, anuncis i reclams, a preus convencionals

GRIPPE per a evitarla usar RAPÉ REGIS

Poderós antiséptic pulmonar

De venda en totes les farmacies i centres de especialitats farmacéutiques

Altres pandèmies

Al llarg de la història, la llista de malalties infeccioses que han esdevingut pandèmies i han delmat la humanitat és llarga. I, sinó totes, bona part han arribat amb la domesticació d'animals, com per exemple la verola, la grip i la tuberculosi. Lluís Guerrero explica que una altra malaltia que ha estat recurrent és la ràbia: «Hi ha hagut diversos brots, i normalment la solució passava per matar els gossos que no tenien propietari».

El flagell de les malalties infeccioses a Manresa també inclou el tifus exantemàtic epidèmic, conegut sovint com a malaltia del poll verd. És una forma de tifus anomenada així perquè la malaltia sovint causa epidèmies després de guerres i desastres naturals. El doctor Guerrero explica que «durant la Guerra del Rosselló, el tifus exantemàtic va fer estralls en l'exèrcit espanyol, sobretot a Banyoles. Llucià Puigdollers, que el 1782 va obtenir la plaça de metge titular a Manresa, i el metge manresà Jaume Menós i de Llena van qüestionar Josep Masdevall i Terrades, l'Inspector General d'Epidèmies i amb una notable influencia a la Cort, que va proposar un tractament que els dos metges manresans van considerar erroni, motiu pel qual van caure en desgràcia».

La pandèmia més important de la segona meitat del segle XX ha estat la sida. Als anys noranta, la síndrome d'immunodeficiència adquirida es va convertir en la primera causa de mort entre la població d'entre 25 i 44 anys, molt per sobre dels accidents de trànsit. Va ser la pèrdua més gran en esperança de vida d'una generació i també va afectar Manresa. L'arribada de la triple teràpia antiretroviral a mitja dècada dels noranta, però, va suposar el pas d'una malaltia mortal a una infecció crònica. Avui hi ha un descens en les infeccions pel VIH i s'ha passat d'11 casos de VIH per 100.000 habitants el 2010 als 4,2 casos per 100.000 habitants el 2020, any en què el nombre de diagnòstics de VIH notificats a Catalunya va ser de 329 i s'estima que 33.340 persones viuen amb el VIH al nostre país.